

Instytut Pamięci Narodowej - Kielce

<https://kielce.ipn.gov.pl/kielce/galerie-zdjec-i-fotorelacje/248472,Mural-przypomina-o-bohaterstwie-i-dzialalnosci-druhny-Natalii-Machałowej.html>
05.10.2026, 03:36

Mural przypomina o bohaterstwie i działalności druhny Natalii Machałowej

Wzorem była jedna z fotografii druhny Natalii, na którym widniała jako uśmiechnięta kobieta, trzymająca bukiet kwiatów. Obok jej wizerunku pojawiła się lilijka harcerska i napis: „Natalia Machałowa, 1916-1984, Harcerka, Żołnierz Armii Krajowej, Nauczycielka”. Ten mural na budynku Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Łopusznie namalował Arkadiusz Andrejkow - artysta pochodzący z Sanoka, twórca street artu. W niedzielę (27 września) malowidło miało swoją oficjalną prezentację.

[II Wojna Światowa](#) [Natalia Machałowa](#) [Okupacja niemiecka](#)

27.09.2026

„Druhnie Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

Data została wybrana nieprzypadkowa – 27 września. Jak mówił dr Robert Piwko, naczelnik Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach, bardzo ważna spośród dni pamięci w kalendarzu wielu instytucji, ale coraz częściej każdego z nas – Dzień Polskiego Państwa Podziemnego.

- Często tego dnia słyszymy słowo fenomen. Ten fenomen w skali Europy w czasie II wojny światowej, jakim było Polskie Państwo Podziemne, mógł powstać, mógł działać, mógł kształcić, walczyć dzięki takim postaciom, jak ta, która jest w honorowym miejscu w Łopusznie, ta, która jest w państwa pamięci, a dzięki pani dyrektor Aleksandrze Kowalskiej Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury i panu burmistrzowi Andrzejowi Cieślickiemu, także staje się wizytówką tego miasta. Wizytówką bardzo szlachetną, bo z jednej strony mamy osobę niezwykle ciepłą, która zawsze miała czas dla najbliższych, druhów, harcerzy, a z drugiej strony niezwykle odważną, która w czasie II wojny światowej aktywnie włączyła się w działalność Polskiego Państwa Podziemnego – zaznaczył.

„Druhnice Natalii - w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” - wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii - w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” - wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

O życiu i działalności Natalii Machałowej mówili przedstawiciele Delegatury IPN w Kielcach.

Dr Izabela Bożyk w wystąpieniu „Pseudonim »Hanka«. Konspiracyjna i oświatowa działalność dh. Natalii w Łopusznie” odwołała się do sposobu pokazania bohaterki na muralu.

- Właśnie tak wyobrażamy sobie pełną miłości do ludzi nauczycielkę i harcerską instruktorkę. Jednak za tym łagodnym wizerunkiem kryje się życiorys, który jest uosobieniem najtrudniejszych kart polskiej historii. Los przywiódł ją bowiem do Łopuszna w dramatycznym momencie – tuż po wybuchu wojny i rozpoczęciu brutalnej, niemieckiej okupacji. To właśnie tutaj, jesienią 1939 r., Natalia Żurowska otrzymała pracę jako nauczyciel szkoły powszechnej. W ramach polityki wyniszczania narodu polskiego niemiecki okupant narzucił szereg restrykcyjnych zarządzeń. Jednym z nich był całkowity zakaz prowadzenia nauczania na poziomie szkół średnich i wyższych. W szkołach powszechnych obowiązywał skrajnie okrojony program. Natalia Żurowska oficjalnie uczyła, realizując te wytyczne, ale – tak jak wielu niezłomnych polskich pedagogów – podjęła się niebezpiecznego zadania, organizując tajne komplety, na których uczniowie mogli zdobywać wiedzę z zakazanych przedmiotów – polskiej literatury, historii, geografii. Dla niemieckiego okupanta – ze względu na swój zawód – od początku stanowiła obiekt podejrzeń – zaznaczyła dr Izabela Bożyk.

Z kolei prof. Adam Massalski z Delegatury IPN w Kielcach, w niepozbawionym osobistych emocji wspomnieniu „Druhna Natalia Machałowa – wybitna instruktorka ZHP”, skupił się na działalności społecznej Bohaterki.

- Ja bym powiedział, że druha Natalia miała charyzmę altruistyczną, była osobą niebywałą, której ten piękny mural w Łopusznie oddaje cześć, ale tylko w niewielkim stopniu, bo ona zasługuje na cześć, która pozostaje w naszych sercach – tymi słowami zakończył swoją mowę.

W uroczystości udział wzięła rodzina drużyny Natalii na czele z synem Stanisławem, parlamentarzyści – Agata Wojtyszek i Lucjan Pietrzczyk, władze i mieszkańcy Łopuszna, wychowankowie drużyny Natalii, a przede wszystkim liczne grono harcerzy z Chorągwi Kieleckiej ZHP.

- Harcerze nigdy nie zapomną o drużynie Natalii – podkreślał hm. Arkadiusz Szostak, komendant ZHP Chorągwi Kieleckiej. – To ona wybudowała nam dom, prawdziwy harcerski dom w Białogonie, gdzie dziś mieści się Dom Kultury Białogon, świadczący pracę na rzecz młodzieży – kulturę, edukację, wprowadzający ich w dorosłe życie, ale też pokazujący im ścieżkę, którą każdy powinien podążać. W tym samym miejscu mieści się siedziba Chorągwi Kieleckiej ZHP, gdzie kształtujemy postawy, wychowujemy. Pamiętajmy o drużynie Natalii! – zaapelował.

Bo tego dnia wszyscy koncentrowali się nie tylko na przeszłości. Wiele osób mówiło o sztafecie pokoleń w świętokrzyskim harcerstwie, stąd nie zabrakło informacji o „Współczesnej działalności Związku Harcerstwa Polskiego”. Przedstawiła je hm. Olga Zawodnik-Purtak – komendant Hufca ZHP Kielce-Powiat.

- Obecnie do Związku Harcerstwa Polskiego należy 110 tys. osób, zrzeszonych w 17 Chorągwiach i ponad 300 hufcach. Chorągiew Kielecka liczy 4,5 tys. członków i nosi imię Stefana Żeromskiego – wyliczała, informując o działaniach prowadzonych przez świętokrzyskich drużyn.

„Drużynie Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnio Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnio Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnice Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

Przed rozpoczęciem uroczystości w Łopusznie, przedstawiciele Delegatury IPN w Kielcach odwiedzili cmentarz na kieleckim Białogonie, gdzie spoczywa druwna Natalia Machałowa, i zapalili znicze na jej grobie.

Mural powstał przy dofinansowaniu także z Instytutu Pamięci Narodowej.

Wydarzenie pod patronatem honorowym Kancelarii Prezydenta RP Karola Nawrockiego.

Organizatorzy: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Łopusznie, Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach, Komenda Chorągwi Kieleckiej Związku Harcerstwa Polskiego.

Partnerzy: Gmina Łopuszno, Powiatowy Zespół Szkół w Łopusznie, Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej – Okręg Kielce.

„Druhnio Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnio Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce

„Druhnio Natalii – w Dniu Polskiego Państwa Podziemnego” – wydarzenie. Fot. Dorota Klusek/ IPN Kielce
Natalia Machała z d. Żurowska – życiorys

Natalia Machała z d. Żurowska to postać zasłużona dla świętokrzyskiej oświaty i harcerstwa.

Urodziła się w lipcu 1916 r. wówczas w podkieleckim Białogonie. Była absolwentką Prywatnego

Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego im. Królowej Jadwigi w Kielcach. W 1934 r. zaangażowała się w działalność harcerską, a w kolejnych latach pełniła szereg funkcji w Związku Harcerstwa Polskiego.

Po wybuchu II wojny światowej pracowała w szkole powszechnej w Łopusznie, brała również udział w tajnym nauczaniu. Wiosną 1940 r. pod ps. „Hanka” podjęła współpracę ze Związkiem Walki Zbrojnej. Służbę kontynuowała w szeregach Armii Krajowej. Była łączniczką, wywiadowcą, a także zajmowała się aprowizacją oddziałów partyzanckich, stacjonujących w okolicy Łopuszna.

Po 1945 r. doświadczyła represji komunistycznych (więziona w styczniu 1947 r.). Do pracy harcerskiej powróciła po 1956 r. Z czasem – dzięki pracy i olbrzymiemu zaangażowaniu zyskała status jednego z niekwestionowanych liderów kieleckiego środowiska harcerskiego. Jeden z jej projektów – otwarty w 1969 r. Dom Harcerza w Białogonie, niezmiennie służy kolejnym pokoleniom świętokrzyskich harcerzy.

Dh. Natalia zmarła 1 grudnia 1984 r., spoczywa na cmentarzu parafialnym na Białogonie.

[Poprzedni Strona](#)

Kielce

Kielce

II wojna światowa

Upamiętnienie